

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kelan lausunto hallituksen esitykseksi eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Kelan lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta.

Esityksen vahvuudet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää asumismenojen hyväksymistä säätämällä niistä lain ja asetuksen tasolla. Kelan näkemyksen mukaisesti esityksen tavoite toteutuu, koska laissa säädettäisiin nyt yksityiskohtaisesti asumismenoista, joita toimeentulotuessa voidaan huomioida. Tämän lisäksi säädetään tarkasti ne tilanteet, joissa asumismenot kohtuullistetaan asetuksessa säädettyihin asumisnormeihin. Asumismenot voidaan huomioida täysimääräisesti, vaikka ne ylittäisivät asumisnormin, jos asiakkaalla on erityiset perusteet asumisnormin ylittävälle kustannuksille. Erytysten perusteiden sääntely lain tasolla tulisi selkeyttämään toimeenpanoa.

Esityksellä tavoitellaan säästöjä tiukentamalla asumismenojen huomioimiseen liittyvää sääntelyä. Kelan näkemyksen mukaan esityksessä tuodaan pääosin Kelan vakiintunut soveltamiskäytäntö lain tasolle. Kela pitää erityisen hyvänä sitä, että esityksessä on selkeästi kuvattu vakiintunut soveltamiskäytäntö ja miten se muuttuu lainmuutoksen myötä.

Esityksen mukaan asumisnormeista säädetään jatkossa asetuksen tasolla. Kela kannattaa esityksessä todettua asumisnormien säätämistä asetuksen tasolla. Kela kannattaa sitä, että asumisnormien määrä perustuu Kelan tilastotietoihin sekä kuntien kanssa käytäviin keskusteluihin. Tämä tulee selkeyttämään kohtuullisten asumismenojen arvioimista. Kela esittää kuitenkin, että asumisnormien tarkastelusta ei tulisi säätää vain perusteluissa, vaan menettely tulisi avata lain tasolla. Lisäksi Kela esittää, että asumisnormeja kehitetään tulevaisuudessa niin, että paikkakuntaakohtaisista asumisnormeista siirrytään käyttämään hyvinvointialueisiin perustuvia kuntaryhmäkohtaisia asumisnormeja. Kela esittää, että jokaiselle hyvinvointialueelle luotaisiin 2-3 kuntaryhmää, joihin kuuluvilla kunnilla olisi sama asumisnormi. Tällä menettelyllä asumisnormien ylläpito selkeytyisi ja asumisnormien tasosta voitaisiin keskustella hyvinvointialueisiin kuuluvien kuntien kanssa vuosittain.

Esityksen kehittämiskohteet

Esityksessä ehdotetaan muutoksia vain perustoimeentulotukeen. Toimeentulotuki koostuu Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemasta perustoimeentulotuesta sekä hyvinvointialueen sosiaalihuollon vastuulle kuuluvasta täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Perustoimeentulotuki sekä täydentävä toimeentulotuki liittyvät tiiviisti toisiinsa muun muassa siten, että täydentävässä toimeentulotuesta hyödynnetään Kansaneläkelaitoksen laatimaa laskelmaa. Nykylainsäädännön mukaan hylättyjä asumismenoja ei voida siirtää Kelasta hyvinvointialueelle edes asiakkaan pyynnöstä. Nykytilassa perustoimeentulotuen ja täydentävän tuen välinen suhde on säädetty kuitenkin siten, että hakija voi itse hakea ja saada tukea hyvinvointialueilta sellaisista menoneristä, joista Kela on antanut hylkäävän päätöksen. Hyvinvointialueita on 22, joten on mahdollista, että harkinnanvaraiseksi jätetyssä rajapinnassa syntyy erilaisia käytäntöjä. Jos säästötavoitteita halutaan saavuttaa, tulisi huomio kohdistaa päällekkäisen hakemisen rajoittamiseen. Täydentävää toimeentulotukea ei tulisi myöntää samoin perustein, jos laskelmaan tai muuhun kohtuullisuusharkintaan perustuva arvio on jo tehty perustoimeentulotukea ratkaistaessa. Tämän vuoksi myös täydentävän toimeentulotuen edellytyksiä tulisi tässä esitysluonnoksessa tarkentaa.

Esitys tulee lisäämään huomattavasti hyvinvointialueen sosiaalitoimeen asiakkaita, kun jatkossa asumismenot kohtuullistetaan yhä useammalta asiakkaalta. Kelan näkemyksen mukaan hyvinvointialueen sosiaalitoimen tulisi myös noudattaa lakiin kirjattuja yhdenmukaisia säännöksiä asumismenojen huomioimiseen ja kohtuullistamiseen liittyen. Muuten esityksen tavoite säästöistä ja asiakkaiden yhdenvertaisuudesta ei toteudu. Esityksen vaikutukset täydentävän tuen hakemiseen ja toimeenpanoon tulisi myös kuvata jatkovalmistelussa. Mikäli esityksen valmistelun yhteydessä arvioidaan, että asumismenojen osalta on olemassa sellaisia perusteita, joita ei ole nyt kirjattu perustoimeentulotuen osalta erityisiin perusteisiin huomioida asumisnormin ylittävä osa, mutta jotka voitaisiin huomioida täydentävän tuen myöntämisessä, tulisi nämä perusteet Kelan näkemyksen mukaan ensisijaisesti kirjata perustoimeentulotuen erityisiin perusteisiin. Kela ei pidä esityksen tai toimeentulotukilain nykyisten tavoitteiden valossa toivottavana, että asiakkaat

asumismenojen huomioimisessa turvautuisivat jatkossa pitkäaikaisesti täydentävään toimeentulotukeen.

Eryisten syiden ehdottomuus voi johtaa asiakkaille kohtuuttomiin lopputuloksiin tilanteissa, joissa kohtuuhintaisia asuntoja ei ole saatavilla. Vaikutusta voitaisiin lieventää esimerkiksi mahdollistamalla normin ylittävä asuminen näissä tilanteissa erityisten syiden luettelossa. Tämä tarkoittaisi myös sitä, että alue, jolta asuntoa tulee hakea pitää määritellä. Muutoksena nykytilaan asiakkaiden asunnon hakemista ja sen toteutusta tulisi kuitenkin voida selvittää nykyistä paremmin. Tämä voisi toteutua niin, että Kela saisi oikeuden tarkastella esimerkiksi kunnallisten vuokraloyhtiöiden ja yleishyödyllisten yhteisöjen vuokranantajien hakijarekisterien tietoja sähköisen käyttöliittymän avulla. Tiedonsaantioikeus pitäisi mahdollistaa myös lakiluonnoksessa. Asiakkaan tulisi myös tarvittaessa kyetä näyttämään, että hän on toiminut aktiivisesti löytääkseen edullisemman asunnon. Kelan näkemyksen mukaan tämä olisi tarpeen siinäkin tilanteessa, että menoja arvioitaisiin joltain osin täydentävän toimeentulotuen yhteydessä.

Vuokravakuutta ei myönnetä jatkossa, jos asunnon vuokra ylittää asumisnormin, eikä asiakkaalla ole erityisiä perusteita. Jos hyvinvointialueen sosiaalitoimi myöntää täydentävästä toimeentulotuesta vakuuden asumisnormin ylittävään asuntoon, Kela huomioi perustoimeentulotuesta vuokrasta ainoastaan asumisnormin mukaisen määrän. Tämän seurauksena asiakas voi joutua hakemaan asumisnormin ylittävään vuokraosuuteen kuukausittain täydentävää toimeentulotukea. Vuokranantaja tulee jatkossa saamaan vuokran kolmena eri suorituksena, jos asiakas on pyytänyt Kelaa maksamaan yleisen asumistuen ja toimeentulotuen vuokran osuudet suoraan vuokranantajalle ja lisäksi joko asiakas tai hyvinvointialue maksaa loppuosan.

Esityksessä on mainittu kunnan asumisneuvonnan rooli. Kelan näkemyksen mukaan asumisneuvonnan roolia tulisi tarkentaa lainsäädännössä. Olisi erityisen tärkeää, että asumisneuvonta järjestettäisiin jokaisessa kunnassa, jotta jokaisella olisi tosiasiallinen mahdollisuus saada asumisneuvontaa. Asumisneuvojilla on paras näkemys kunnan asuntotilanteesta. Varsinkin jatkossa, kun kehoitus etsiä edullisempi asunto kohdistuu yhä useammalla toimeentulotuen asiakkaalle, niin olisi tärkeää, että kunnassa olisi mahdollisuus saada asumisneuvontaa. Kela kiinnittää myös huomiota siihen, että alueiden tulisi huolehtia riittävästä kohtuuhintaisesta asuntotuotannosta, jotta toimeentulotuen asiakkaiden on mahdollista jatkossakin löytää asumisnormin mukaisia asuntoja.

Esityksen 7 a §:n 1 momentin 1 kohdan perusteluihin tulisi lisätä, että vuokra-asunnolla tarkoitetaan asuntoa, jonka hallinta perustuu asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) mukaiseen vuokrasopimukseen. Toimeentulotukea ei siis myönnetä asuntoon, jonka hallinta ei perustu asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain mukaiseen vuokrasopimussuhteeseen. Tästä syystä toimeentulotukea ei edelleenkään myönnettäisi hotelleihin, täysihoidoloihin, yömajoihin tai muihin majoitusliikkeisiin. Kelan nykykäytännön mukaan asumismenoja on huomioitu hyvinvointialueen järjestämissä sosiaalihuollon asumispalveluissa esim. yhteisöllinen asuminen ja päihdekuntoutus. Näiden osalta tulisi jatkossakin huomioida asumismenoja. Asumismenojen huomioimista ja hyväksyttäviä asumismenoja pitäisi avata esityksen perusteluissa tarkemmin edellä mainittujen

asiakasryhmien osalta. Näissä tilanteissa asumismenojen huomioimisessa ei edellytettäisi asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain mukaista vuokrasopimusta, vaan menona voitaisiin huomioida asumisen osuus asiakasmaksusta. Tämä olisi poikkeus pääsäännöstä.

Esityksen 7 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon muun kuin yhtiömuotoisen omistusasunnon välttämättömät hoitomenot. Kelan näkemyksen mukaan pykälän perusteluissa tulisi avata, että mitä muun kuin yhtiömuotoisen omistusasunnon välttämättömillä hoitomenoilla tarkoitetaan eli mitä menoja voidaan huomioida 7 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan. Kelan vakiintuneet soveltamiskäytännön mukaan näinä menoina on huomioitu:

- jätevedestä ja hulevedestä aiheutuvat maksut
- lokakaivon tyhjennys
- palovakuutus
- tontin vuokra
- kiinteistövero
- puhtaana pidosta aiheutuvat kustannukset, esimerkiksi jätemaksut
- omakotitaloasumiseen kuuluvat välttämättömät huoltomenot, esimerkiksi tiehoito- ja aurausmaksu ja nuohous
- henkilökohtaisen asunto- tai perusparantamislainan korot

Esityksessä ei oteta kantaa autopaikkamaksuun. Kela on huomioinut autopaikkamaksun, jos asiakkaalla on terveydellinen peruste. Asiakas on voinut osoittaa tarpeen esimerkiksi vammaisen pysäköintiluvalla. Kela toivoo tarkennettavaksi perusteluihin, voidaanko autopaikkamaksu jatkossakin huomioida kyseisellä perusteella.

Kela toivoo täsmennettävän perusteluihin, mitä palveluja (esim. asunnottomien palvelut, päihdepalvelut) 7 a §:n 2 momentin 5 kohta pitää sisällään. Lisäksi Kelan näkemyksen mukaan ehdotuksen 7 a §:n 2 momentin viimeisen virkkeen muotoilua ja perusteluja tulisi laajentaa siten, että asumismenot voidaan kohtuullistaa ilman määräaikaan myös sellaisen perustoimeentulotuen asiakkaan kohdalla, joka on asunut kohtuuhintaisessa asunnossa ja asiakas päättää muuttaa asuntoon, joka ei ole kohtuuhintainen. Näin voidaan Kelan näkemyksen mukaan toimia, koska asiakas on jo perehtynyt toimeentulotuen saamisen perusteisiin ja häntä on tiedotettu menettelystä ja kuntakohtaisista asumisnormeista perustoimeentulotuen aiemmilla päätöksillä. Kelan näkemyksen mukaan esitystä tulisi tarkentaa tältä osin. Uusien asiakkaiden osalta perustelut ovat Kelan näkemyksen mukaan kunnossa.

Kela ehdottaa, että kohtuullisesta vesimaksun määrästä ja taloussähkönä hyväksyttävistä menoista säädettäisiin jatkossa lain tai asetuksen tasolla. Määriä korotettaisiin vuosittain kansaneläkeindeksillä. Vesimaksun hyväksyttävä määrä on tällä hetkellä 24 euroa/henkilö. Vesimaksun määrä on määräytynyt yleisen asumistuen vesinormin mukaan, jota on korotettu 20 %. Perustoimeentulotuen hyväksyttävän vesimaksun määrää on korotettu, kun yleisen asumistuen vesinormia on korotettu kansaneläkeindeksin mukaisesti. Taloussähkön hyväksyttävä määrä määräytyy Kelassa kotitalouden koon mukaisesti ja perustuu tavanomaiseen kulutukseen kussakin perhekoossa. Kelalla tulisi kuitenkin olla harkintaa sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan kulutus on kohtuullinen, mutta kustannus johtuu sellaisesta tekijästä, johon asiakas ei voi itse vaikuttaa esim. korkea energian hinta, korkea energian siirtohintana. Lisäksi asumismenoina tulisi edelleen huomioida tarpeellisen suuruiset kotivakuutusmaksut.

Vaikutusten arviointi

Kelan näkemyksen mukaan esityksestä ei aiheudu pysyviä vaikutuksia etuuskäsittelyyn, koska asumismenojen huomioimisen sääntely on tarkasti laissa määritelty. Lain voimaantulo tulee kuitenkin hetkellisesti kuormittamaan etuuskäsittelyä. Vuokra-asunnossa asuvilla kotitalouksilla asumisnormi ylittyy noin 50 %:lla. Asumisnormin ylittäneistä kotitalouksista noin 70 %:lla vuokra-asunnon menot huomioidaan nykytilassa täysimääräisenä joko erityisen perusteen tai alle 5 % ylityksen takia. Lain voimaantulovaiheessa kaikki asumismenonormin ylittävät tuet joudutaan käymään läpi ja selvittämään täyttyvätkö laissa määritellyt kohtuullistamatta jättämistä koskevat edellytykset.

Esitysluonnoksen sivulla 13 on todettu, että: ”Lapsiperheiden tilanne säilyy käytännössä nykytasolla 7 a §:n 3 momentin erityisiä perusteita koskevan sääntelyn johdosta.” Tämä ei kuitenkaan pidä paikkansa, sillä erityisten perusteiden luetteloa sovelletaan kaikkiin asiakasryhmiin samalla tavoin. Jos erityistä perustetta ei ole, edullisemman asunnon hakeminen ja mahdollinen tuen kohtuullistaminen soveltuvat yhtä lailla lapsiperheisiin.

Hakijoille, joilla ei ole perusteita kalliimpaan asuntoon asetetaan kolmen kuukauden määräaika etsiä edullisempaa asuntoa. Määräajan päätyttyä tuki myönnetään hyväksyttävän määrän mukaisena. Menettelyllä voi olla vaikutuksia Kelan käsittelyaikoihin erityisesti, jos voimaantulo ajoittuu kesälomien ajankohtaan.

Lisäksi muutos tulee alkuvaiheessa lisäämään asiakkaiden yhteydenottoja Kelan asiakaspalveluun, kun asiakkaat tiedustelevat annetuista kehotuksista etsiä edullisempi asunto sekä lisäämään erityisiä perusteita koskevien liitteiden toimitusta ratkaisutyöhön. Jatkossa asumismenot kohtuullistetaan useammalta asiakkaalta ja tämä tulee lisäämään oikaisuvaatimuksia alkuvaiheessa ja näin ollen työllistämään Kelan oikaisuvaatimuskeskusta ja muita muutoksenhakuasteita. Lisäksi tämä tulee

lisäämään päätöksiin pettyneiden ihmisten yhteydenottoja Kelaan, erityisesti niissä tilanteissa, joissa asumismenojen huomioimisessa tapahtuu muutos aiempaan.

Esitys tulee aiheuttamaan sen, että asumismenoja tullaan kohtuullistamaan entistä useammalta toimeentulotuen asiakkaalta. Kela on soveltanut vähäistä ylitystä ja asumismenot ovat voineet ylittää 5 % asumisnormin. Esityksessä vähäistä ylitystä ei ole, joten se johtaa yhä useammalla asiakkailla siihen, että heidän tulee itse kustantaa asumisnormin ylittävä osuus asumismenoista itse. Tämä tulee tarkoittamaan sitä, että maksamattomat vuokrat lisääntyvät ja se tulee aiheuttamaan pahimmassa tapauksessa hädän.

Voimassa olevan lain perusteella asumismenot on huomioitu täysimääräisenä, jos toimeentulotuen hakijalla ei ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan kustannuksiltaan asumisnormin mukaista asuntoa. Kun tämä peruste esitetään poistettavaksi, jää hakijalle neljä vaihtoehtoa: 1) muuttaa kunnan sisällä edullisempaan asuntoon, 2) muuttaa paikkakunnalle, josta on mahdollista saada uuden paikkakunnan normin mukainen asunto, 3) maksaa erotus itse tai 4) hakea kunnasta täydentävää toimeentulotukea kattamaan kustannuksia.

Kelan näkemyksen mukaan nykyinen Kelan asumismenojen huomioimista koskeva menettely on ollut toimivaa ja huomioinut hyvin erilaiset tilanteet. Kelan näkemyksen mukaan nykyisen toiminnan toimivuutta osoittaa osaltaan myös se, että muuttojen määrän nähdään lisääntyvän nykyisten normien ylitystilanteissa. Tämä käy ilmi Tuija Korpelan ja Signe Jauhaisen tutkimuksesta Toimeentulotuen saajien elämäntilanne, asuminen ja työnteko (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu 2019). Tutkimuksessa todetaan, että toimeentulotuen saajien muuttoalttius kasvaa asumismenojen ollessa normia korkeammat ja muutot tapahtuvat aiempaa pienempiin ja edullisempiin asuntoihin.

Kelan näkemyksen mukaan esitetty muutos on osin merkittävä suhteessa nykytilaan. Kelan näkemyksen mukaan menettelyä säättäminen lain tasolla on itsessään tarpeen, mutta merkittävien säästöjen saavuttaminen toimeentulotuen asumismenojen huomioimisen kautta voi osoittautua haastavaksi. Kelan näkemyksen mukaan tältä osin huomiota voitaisiin kiinnittää asumisnormien tasojen kehittämiseen sekä siihen, miten normin ylitystilanteissa haetaan ja tuetaan halvemmän asumisen hakemista. Nykyisen menettelyä on haastanut erityisesti se, että Kelan on vaikea saada ajantasaista ja luotettavaa tietoa siitä, onko hakija hakenut asuntoa ilman perusteettomia rajoituksia ja onko hänelle tarjottu tällaista asuntoa. Kunnista saadun palautteen perusteella jotkut hakijoista voivat vireyttää asuntohakemuksen vain Kelaa varten, eivätkä välttämättä vastaanota tarjottua asuntoa. Asuntohakemuksen ehtoja voi myös päivittää asiakkaan toimesta niin, että tieto ei välity Kelaan. Tämä on ennen kaikkea ongelma asiakkaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kelalla ei kuitenkaan ole tarkkaa tietoa ongelman laajuudesta. Jos nykyisen menettelyä haluttaisiin kehittää, tulisi selvittää, olisiko teknisesti mahdollista saada sähköisesti Kelan käyttöön tiedot vireillä olevista asuntohakemuksista kunnallisten vuokratyöyhtiöiden osalta.

Esitys ei ota huomioon alueellisia eroja kuntien välillä. Kela on pyrkinyt pitämään paikkakuntaan kohtaiset normit sellaisella tasolla, jolla on realistista saada asunto paikkakunnalta. Yksittäisen kunnan vuokra-asuntomarkkinat ja sitä myöten hakijan mahdollisuus vaihtaa edullisempaan asuntoon ovat kuitenkin hyvin erilaisia kunnasta riippuen. Pääkaupunkiseudulla edullisia asuntoja on tarjolla vähän ja jonot ovat pitkiä. Pienissä, maaseutumaisissa kunnissa taas ei välttämättä ole lainkaan kunnan vuokra-asuntotarjontaa. Maaseutumaisissa kunnissa voi olla mahdollista löytää asunto yksityisiltä markkinoilta, jonka vuokra jää alle normin. Asunnot ovat kuitenkin usein omakotitaloja, jolloin vuokran lisäksi maksettavat muut välttämättömät asumismenot, kuten lämmitys ja jätemaksut menevät normin yli. Tällöin merkittävä osa asumismenoista jää asiakkaan itsensä maksettavaksi määräajan jälkeen.

Vaihtoehtona on muuttaa toiseen kuntaan, mutta kustannusten näkökulmasta voi käydä niin, että ne lopulta pysyvät samoina tai jopa nousevat, jos asiakas muuttaa kuntaan, jossa on korkeampi normi, kuin lähtökunnassa. Lisäksi maksettavaksi tulevat myös muuttokustannukset toiselle paikkakunnalle. Jos hakija haluaa jäädä asumaan nykyiselle paikkakunnalle, eikä kykene löytämään normin mukaista asuntoa, tulee kotitalouden maksaa ylitys itse. Riskinä on, että myös pienillä paikkakunnilla kunnan täydentävän toimeentulotuen tarve tulee merkittävästi kasvamaan, erityisesti lämmitysmenojen osalta. Sama koskee myös omistusasujia, joiden asumismenoista voidaan joutua kohtuullistamaan merkittävä osuus samaan aikaan, kun yleisen asumistuen lainmuutoksen myötä heillä ei ole enää oikeutta yleiseen asumistukeen.

Muut toteuttamismuutokset

Kela pitää hyvänä sitä, että esityksessä mainittuja vaihtoehtoisia toteuttamistapoja ei lähdetty edistämään. Nyt valitussa mallissa säästöt on pyritty kohdistamaan niihin toimeentulotuen asiakkaisiin, jotka omasta valinnastaan asuvat kohtuuhintaista kalliimmassa asunnossa.

Lain voimaantulo

Kela toivoo tarkennettavaksi lain voimaantulon osalta, että lakia sovelletaan hakemuksiin, jotka koskevat lain voimaantuloajankohtaa tai sitä myöhäisempää aikaa. Perusteluihin toivotaan avattavaksi määräajan asettamista ei variaatioissa:

- vanhat jo annetut määräajat, joissa myönteinen harkinta on tehty (annetaan uusi määräaika)
- uudet voimaantulon molemmin puolin kohdentuvat määräajat (annetaan yksi 3 kk määräaika ja avataan lain muutoksen merkitys)
- uudet uuden lain puolella alkavat määräajat (toimitaan uuden lain mukaisesti)

Ajankohta 1.7.2024 on toimeenpanon näkökulmasta huono, koska se sijoittuu kesäloma-aikaan. Kesäloma-aikaan sijoitettu voimaantulo johtaa siihen, että niiden asiakkaiden tuet, joilla asumismenojen kohtuullisuusharkinta muuttuu, tuet joudutaan katkaisemaan saamaan ajankohtaan. Valtava määrä hakemuksia kasaantuisi tällöin loma-ajankohtana ratkaistaviksi. Ajankohdat ennen 1.7.2024 tai sen jälkeen ovat parempia, esimerkiksi 1.4.2024 tai 1.9.2024. On myös huomioitava, että kesäaika on haasteellinen kaikille niille asiakkaille, joille tulisi muutoksen johdosta yhtäaikainen vaatimus etsiä edullisempi asunto.

Vaikutukset tietojärjestelmiin ja toimintaprosesseihin

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia Kelan etuusjärjestelmiin. Esitetystä voimaantuloaikataulussa 1.7.2024 tarvittavien muutosten toteuttamiselle perustoimeentulotuen käsittelyjärjestelmään ei ole esteitä olettaen, ettei esityksen sisältö oleellisesti muutu käsittelyprosessin aikana. Kesäaikaan liittyy kuitenkin lomakaudesta johtuen riskejä myös tältä osin.

Yhteenveto

Kela pitää hallituksen esitykseen kirjattua tavoitetta tasapainottaa julkista taloutta ymmärrettävänä sekä juridisena perusteluna ehdotetuille sosiaaliturvan muutoksille painavana. Kela kiinnittää huomiota siihen, että vuoden 2023 aikana on valmisteltu rinnakkain useita sosiaaliturvaa ja toimeentuloa turvaavia etuuksia koskevia muutoksia, varsin nopealla aikataululla.

Muutokset on suunniteltu tulemaan voimaan vuoden 2024 aikana, useana eri ajankohtana. Kela pitää tilannetta ja ensi vuoden näkymää kokonaisuutena toimeenpanon kannalta haasteellisena, mutta on arvioinut kokonaisuutta valmistelun yhteydessä kuitenkin siten, että mikäli valmisteluprosessissa sisältöihin ja aikatauluihin ei enää tule merkittäviä muutoksia, kokonaisuus voidaan viedä toimeenpanossa läpi. Vähäistä suurempien myöhempien muutosten osalta Kela toivoo mahdollisuutta arvioida asiaa toimeenpanon kannalta uudelleen.

Kela kiinnittää huomiota myös esitysten yhteisvaikutuksiin. Kela pitää tärkeänä, että muutosten yhteisvaikutuksia tuensaajille pyrittäisiin arvioimaan osana valmistelua mahdollisimman pikaisesti ja kattavasti. Kela pitää nykytiedoin ilmeisenä, että muutoksilla on kumuloituvia vaikutuksia ja vaikutukset kumuloituvat eri tavoin eri asiakasryhmille. Luonnollisesti henkilöt, joiden toimeentulo riippuu enemmän sosiaaliturvaetuuksista, ovat niitä, joille muutokset aiheuttavat suurimmat vaikutukset. Kela pitää myös tärkeänä, että asiakasryhmien todellisia mahdollisuuksia omin toimenpitein vaikuttaa toimeentuloonsa ja sopeuttaa elämäänsä muutosten mukaisesti arvioidaan ja mahdolliset asiakkaiden olosuhteista johtuvat esteet pyritään huomioimaan osana sosiaaliturvaa koskevia muutoksia.

Lausuntomme kehittämiskohteista tärkeimpinä pidämme täydentävään tukeen kohdistuvan sääntelyn sekä vaikutusarviointien puuttumista sekä siirtymäsäännöksen muotoilua.

Mia Helle

Yksikön päällikkö

Pasi Pajula

Osaamiskeskuksen päällikkö

Lemettinen Petri
Kansaneläkelaitos